

SÖKANDE

Lunds kommun, Box 41, 221 00 LUND

Ombud: kommunekologen Nils Englesson, samma adress

SAKEN

ansökan om tillstånd till åtgärder för att i miljövårdande syfte leda vattnet i Önnerupsbäcken genom Habo dammar i Lomma kommun, Malmöhus län, mm

1 DOMSLUT

1.1 Lagligförklaring

Vattendomstolen lagligförklarar med stöd av vattenlagen (1918:523) de fyra dammar som utgör Habo dammar på fastigheten Lomma Lilla Habo 1:6, Malmöhus län.

1.2 Tillstånd

Vattendomstolen lämnar med stöd av vattenlagen (1983:291) sökanden tillstånd att

- leda in Önnerupsbäcken i Habo dammar och från dammarna leda vattnet ut i Höje å,
- utföra in- och utloppen med bottenbredden sex (6) meter och släntlutningen 1:1,5 samt bottennivån vid inloppet till -1,10 m och vid utloppet till -1,25 m
- utföra förbindelsen mellan den nordöstra dammen och den sydöstra med en bottenbredd om 5,5 m och släntlutningen 1:1,5 samt bottennivån -1,5 m
- utföra förbindelser mellan den nordöstra dammen och den nordvästra, mellan den nordvästra dammen och den sydvästra samt mellan den sydvästra dammen och den sydöstra allt med en bottenbredd om 1,0 m och släntlutningen 1:1,5 samt bottennivån -1,0 m
- fylla igen Önnerupsbäckens nuvarande fåra strax nedströms det nu tillståndsgivna inloppet i Habo dammar på en sträcka om tjugo (20) m, upp till nuvarande markyta

allt i övrigt i huvudsaklig överensstämmelse med i målet ingivna ritningar (aktsid 11).

1.3 Villkor för tillståndet

- Som villkor för tillståndet föreskriver vattendomstolen, att det över de ovan tillståndsgivna in- och utloppen anordnas gångbroar med räcken; broarna skall utföras på lägst höjden +2,0 m och med en minsta bredd om 1,5 m, och som medger överfart med rullstol.
- Sökanden skall svara för det framtida underhållet av den del av den del av Önnerupsbäckens nuvarande fåra som sträcker sig från den ovan tillståndsgivna fördämningen till bäckens utlopp i Höje å.

1.4 Övriga villkor

Sökanden åläggs att hålla en rak passage genom de nordöstra och sydöstra dammarna fri från vass och annan växtlighet.

1.5 Uppskjuten fråga

Med stöd av 13 kap 49 § vattenlagen förordnar vattendomstolen att frågan om slutliga fiskevårdande åtgärder enligt 3 kap 11 § vattenlagen eller särskild avgift i stället för sådana åtgärder enligt 10 kap 5 § vattenlagen skjuts upp under en provotid som bestäms till tre år efter det att arbetena utförts dock senast den 1 januari 2001. Under provotiden skall sökanden genomföra undersökningar vad beträffar företagets inverkan på smoltens vandring genom dammarna. Fiskeriverket skall såsom sakkunnig föreslå sökanden undersökningsprogram och ges möjlighet till att följa undersökningarna.

1.6 Arbetstid

De i denna dom tillståndsgivna arbetena skall, vid risk att tillståndet eljest förfaller, vara fullbordade senast den 23 januari 2001. Om förlängning av arbetstiden stadgas i 15 kap. 2 § andra stycket vattenlagen.

1.7 Oförutsedd skada

Anspråk enligt 15 kap. 17 § vattenlagen på grund av oförutsedd skada skall för att få tas upp till prövning anmälas till vattendomstolen senast den 23 januari 2011.

1.8 Omprövning av villkor

För att tillgodose allmänna intressen får vattendomstolen enligt 15 kap. 3 § första stycket vattenlagen företa omprövning av villkoren för tillståndet enligt denna dom och därvid föreskriva ändrade eller nya villkor. Sådan omprövning får ske tidigast den 24 januari 2011 med de undantag härifrån som anges i lagrummet.

1.9 Verkställighetsförordnande

Vattendomstolen ogillar sökandens yrkande om verkställighetsförordnande.

1.10 Domstolskostnader

Det åligger kommunen att enligt särskild räkning från vattendomstolens kansli ersätta domstolen för sådana kostnader som avses i 20 kap. 6 § första stycket vattenlagen.

2. ANSÖKAN

2.1 Orientering

Höje å mynnar i Lommabukten ut i Öresund. Omkring två km från mynningen ansluter norrifrån en mindre å, Önnerupsbäcken. Höje å rinner från Lunds stad i huvudsaklig sydvästlig riktning medan Önnerupsbäcken rinner rakt söderut från området kring Fjelie och Flädie.

Höje å har tidigare varit delad på en sträcka mellan Lund och Lomma. Önnerupsbäcken rann då ut i den norra åfåran och de två fårorna förenades vid Habo gård. Berörd del av Höje å och av Önnerupsbäcken ingår i vattenavledningsföretaget "Nygrävning av Höje-ån mellan Trollebergs qvarn och Öresund inom Lomma m fl socknar i Malmöhus län år 1899", här i fortsättningen kallat 1899 års dikningsföretag. Detta företag har bl.a. ansvaret för rensning av åarna så att de hålls öppna i tillräcklig utsträckning för avvattning av i företaget ingående marker väster Lund.

År 1951 träffades en överenskommelse mellan Lunds stad såsom ägare av egendomen Habo gård och dåvarande Skånska Cement AB angående ömsesidiga åtgärder för tillgodoseende av vissa kommunala behov å ena sidan och bolagets behov av lera för tillverkning av tegel. Överenskommelsen innebar - såvitt nu är av intresse - att bolaget skulle få ta lera intill ett djup om tio meter inom ett 37 tunnland stort område. Avbaningsmassorna skulle läggas upp på sådant sätt så att lertakten i minsta möjliga mån skulle inverka på egendomens användning för fritidsändamål.

Det område som upplåtits för lertäkt genomkorsades av Önnerupsbäcken, då benämnd Fjelibäcken. För att möjliggöra verkställighet av detta avtal var det nödvändigt att flytta bäckfåran närmast utflödet i Höje å omkring 160 m norrut. Söderbygdens vattendomstol medgav i dom den 12 december 1951, A 131, Skånska Cement AB att - såvitt angår företagets inverkan på vattenförhållandena - för avledande av Fjelibäckens vatten till Höje å upptaga en kanal från bäcken till ån, uppföra två dammar i bäcken samt bredda åfåran, allt i huvudsaklig överensstämmelse med de uppgifter som lämnats i ansökningshandlingarna.

De sålunda tillståndsgivna åtgärderna genomfördes. Lertakten påbörjades år 1954 och bedrevs under den återstående delen av 1950-talet. Nu återstår av takten fyra djupa, vattenfyllda håligheter i marken, mellanliggande träd- och buskbevuxna stränder bestående av avbaningsmassor. Dessa är mycket branta. Det är möjligt att röra sig på strandkanterna och på området mellan håligheterna och Höje å. De fyra håligheterna i marken, vilka står i förbindelse med varandra, benämns i dag Habo dammar. Anläggandet av dem har av naturliga skäl inte prövats enligt vattenlagen.

2.2 Yrkanden

Kommunen har ansökt om lagligförklaring av de fyra dammar som bildar Habo dammar

Vidare har kommunen - såsom talan slutligt bestämts - ansökt om tillstånd att

- leda in Önnerupsbäcken i Habo dammar och att från dammarna leda vattnet ut i Höje å
- fylla igen Önnerupsbäcken nedströms inloppet till dammarna upp till nuvarande markyta på en sträcka av 20 m
- utföra in- och utloppen med samma dimensioner och djup som är föreskrivet för Önnerupsbäcken
- rensa förbindelsen mellan den nordöstra dammen och den sydöstra till en större dimension än som är föreskrivet för Önnerupsbäcken
- öppna förbindelse mellan den nordvästra dammen och den sydvästra samt utföra motsvarande förbindelser mellan dammarna i övrigt utom den i föregående punkt nämnda
- i anslutning till in- och utloppen få lägga upp massor till nivån +2,0 m för uppläggning av spänger

allt inom fastigheten Lomma Lilla Habo 1:6.

Än vidare har kommunen begärt fastställelse av underhållsskyldigheten för den avsnörda delen av Önnerupsbäckens år 1954 anlagda fåra.

Slutligen har kommunen begärt en arbetstid av fem år samt hemställt om s.k. verkställighetsförordnande.

I fråga om tid för anmälan av oförutsedd skada och tid efter vilken omprövning av villkor får ske har kommunen föreslagit tio år.

2.3 Sökandens redogörelse för ansökningen

2.3.1 Inledning

År 1988 satte regeringen upp som mål att före sekelskiftet väsentligt minska fosforutsläppen och halvera kväveutsläppen till haven. Höje å Vattendragsförbund, vari Lunds, Lomma och Staffantorps kommuner är huvudintressenter, har tagit fram en landskapsvårdsplan i syfte att förbättra vattendragets kvalitet både vad gäller naturmiljö och vattenkvalitet.

Arbeten pågår att genomföra förslagen i landskapsvårdsplanen med våtmarker, fördröjningsmagasin mm. Ett av nu aktuella objekt är att leda Önnerupsbäcken in i dammarna vid Habo gård. Härigenom återfår Önnerupsbäcken i huvudsak sin ursprungliga sträckning. I dammarna kommer en reduktion av näringsämnen att ske. Området kring dammarna skall göras tillgängligt för det rörliga friluftslivet.

2.3.2 Närmare om projektet

Önnerupsbäcken avvattnar ett ca 53 km² stort område där största delen utgörs av jordbruksmark. Halterna kväve och fosfor är mycket höga. Huvuddelen av kvävet förekommer som nitrat. Den totala transporten av kväve i Önnerupsbäcken uppskattas till 110 ton och av fosfor till 1,4 ton.

Syftet med projektet att leda Önnerupsbäcken genom dammarna är att åstadkomma att näringsämnen i vattnet hålls kvar däri och att transporten av näringsämnen till havet därigenom minskar. Dammar och våtmarker är effektiva närsaltfällor, där sedimentering, upptag i vattenväxter och omvandling av vattenlösligt kväve till luftkväve genom verksamhet av bakterier sker. I dammar i södra Sverige har kvävereduktionen uppmätts till som högst 2 700 kg kväve per hektar vattenyta och år. Resultaten varierar dock och beror på vilka betingelser som råder vad beträffar vattnets uppehållstid, typ av damm, kvävebelastning mm. - I Habo dammar beräknas uppehållstiden bli ca 28 timmar vid medelvattenföring, medan den vid kraftiga högvattenflöden blir endast 1,5 timmar.

Habo dammar ligger helt inom fastigheten Lomma Lilla Habo 1:6, som ägs av Lunds kommun. Ytan av Habo dammar är omkring 2,8 ha. Maximidjupet är 4 m och vattenvolymen beräknas till ca 40 000 m³. Genom de höga kvävehalterna i Önnerupsbäcken och den stora vattenytan i dammarna är det mycket som talar för att projektet kommer att bli mycket kostnadseffektivt vad gäller vattenrening. På grundval av flera olika undersökningar kan sägas, att förutsättningarna för en hög absolut kvävereduktion är stor vid en hög kvävebelastning. Med tanke på att förutsättningarna nästan är de bästa tänkbara för en bra kvävereduktion, är det inte orimligt med en kvävekvarhållning runt 2 000 kg/ha dammyta och år. Det skulle innebära en kvävereduktion på ca 5,6 ton kväve per år i dammarna.

2.3.3 Teknisk beskrivning

Dammarna saknar i dag både tillflöde och utflöde. De försörjs alltså enbart med grundvatten. De har förbindelse med varandra på det sättet att den nordvästra har förbindelse med den nordöstra, den sydvästra med den sydöstra samt de nordöstra och sydöstra med varandra. Tanken vid företaget är att Önnerupsbäcken skall passera in i den nordöstra dammen, genom passagen till den sydöstra och ut i Höje å därifrån. Det skall också öppnas en förbindelse mellan den nordvästra och den sydvästra dammen, varigenom en viss mindre mängd vatten skall ta vägen genom dessa två dammar. Denna plan förutsätter att befintliga passager rensas och läggs på samma höjd som nu är föreskrivet för Önnerupsbäcken. Planen innebär vidare, att ett nytt trapetsformat dike schaktas genom dammvallen omedelbart nedströms den nuvarande bron över Önnerupsbäcken och att ett likartat dike schaktas genom dammvallen vid bäckens tidigare utlopp i Höje å. De nya dikessträckorna utformas med den bottenbredd, 6 m, och den släntlutning, 1:1,5, som föreskrivits för 1899 års dikningsföretag. Av hänsyn till fisket - fri passage för utgående laxöringssmolt - görs passagen mellan den nordöstra dammen och den sydöstra djupare, se vidare avsnitt 3.2.

Något samband mellan dikningsföretagets höjdsystem och RH70 har inte stått att finna. Avvägning av Önnerupsbäcken vid det föreslagna inloppet i dammarna utfördes år 1993. Det föreslås, att bottennivån vid inloppet i dammarna skall vara -1,10 m och vid utloppet

ur dammarna -1,25 m. Förbindelsen mellan den nordöstra och den sydöstra dammen skall rensas och fördjupas till -1,5 m. Höjderna är nu angivna enligt RH70.

Schaktmassorna vid genombrottet placeras för att stänga av Önnerupsbäckens nuvarande fåra. Denna fördämning görs 20 m lång och byggs till en höjd som ligger i nivå med omgivande marknivåer, ca +2,0 m.

Den återstående delen av Önnerupsbäcken kommer att få karaktären av en blindtarm till Höje å, där vattnet kommer att periodvis vara stillastående. In- och utflöde av vatten kommer att äga rum vid vattenståndsförändringar i ån, vilket sker med relativt täta intervall. Sökanden åtar sig att vid behov rensa denna del av ån, så att den förhindras att växa igen och så att en öppen vattenspegel behålls.

Intill dammarnas södra och östra strandkanter finns högar av jord som schaktats upp i samband med täktverksamheten. Dessa högar är branta och svårforcerade. De inplaneras i dammsystemet. Över den nya in- och utloppen byggs spänger.

2.3.4 Hydrotekniska frågor

De föreslagna åtgärderna kommer hydrotekniskt att innebära, att ingen uppdämning sker i dammarna, medan dessa kommer att ge en utjämnande effekt på flödet nedströms. Vattenståndet i dammarna blir beroende av vattenståndsändringarna i Önnerupsbäcken och Höje å, vilka båda påverkas av avrinningen och av vattenståndet i Östersjön. Detta ger en ökad amplitud och snabbare nivåförändring än enligt nuvarande förhållanden. Med en vattenföring i Önnerupsbäcken om $6 \text{ m}^3/\text{s}$, blir det naturliga vattendjupet ca 1,3 m.

Avrinningsområdet för Önnerupsbäcken uppgår till 53 km^2 , varav 15 km^2 är ströpta vid utloppet från Nöbbelevs mosse vid Lund, som på så sätt blir ett utjämningsmagasin. Utloppet från Nöbbelevs mosse har en maximal kapacitet om $1,9 \text{ m}^3/\text{s}$. Bäckens flöde i Höje å ett högsta flöde (50-årsflöde) om $10,4 \text{ m}^3/\text{s}$, ett högsta medelvattenflöde om $4,0 \text{ m}^3/\text{s}$, och ett medelvattenflöde om $0,4 \text{ m}^3/\text{s}$. - Jordbruksverket har år 1992 beräknat vattenflöden och vattenstånd i Önnerupsbäcken 1,8 km uppströms dammarna. Avrinningsområdet är där 45 km^2 . Markerna är där låglänta och översvämningar uppträder vid flöden överstigande $3,8 \text{ m}^3/\text{s}$.

2.3.5 Plan- och miljöfrågor

Önnerupsbäcken utgör gräns mellan sökandens fastighet Lilla Habo 1:6 och fastigheten Stora Habo 1:6, som ägs av Habo Golf AB. Av Lomma kommun antagen detaljplan för Stora Habo 1:6 m fl fastigheter är området norr om dammarna och bäcken utlagt som naturområde, golfbana. Önnerupsbäcken skall enligt föreskrifterna utgöra öppet vatten. Området för dammarna omfattas av en översiktsplan utan områdesbestämmelser men ingår i ett intresseområde för friluftslivet. Höje ås dalgång omfattas av föreskrifter enligt naturvårds- och kulturminneslagarna.

Dammarna ingår i ett område som av naturvårdsverket upptas som "riksintressant för naturvården".

Dammarna utgörs, som ovan nämnts, av gamla lertäkter. De kantas av bälten med vass, som också helt dominerar vegetationen ute i vattnet. Inslag av annan vegetation är spo-

radisk. Strandkanter och högar av uppschaktad jord är täckta med gräs och örter. Enstaka träd eller trädgångar förekommer också. Dammarna är en värdefull fågellokal, kanske framför allt som rastlokal för flera olika änder. Häger och rovfåglar, t ex brun kärrhök, uppehåller sig ofta vid dammarna. Vassområdena fyller en viktig funktion som häcklokal för bl a änder och tättingar, ävensom födosöksområden för olika fågelarter vintertid. I början av 80-talet utfördes fiskundersökningar i dammarna av Limnologiska institutionen vid Lunds universitet och då påträffades mört, abborre och inplanterad ål. Det har förekommit att fisken dött på grund av syrebrist under stränga vintrar.

Effekterna av att leda in Önnerupsbäcken i dammarna bedöms inte inverka negativt på vattenmiljön. Möjligen ökar halterna av närsalter något, men redan i dag har dammarna ett näringsrikt vatten. Ett snabbare åldrande av dammarna genom en ökad sedimentation kan dock inte uteslutas. Den ökade vattenomsättningen innebär däremot en förbättring av syrgassituationen, speciellt under isförhållanden.

Konsekvensen av en tidvis lägre vattennivå i dammarna kan bli att vassen breder ut sig något, vilket eventuellt kan gynna fågellivet. Ett lägre vattenstånd innebär emellertid periodvis en mindre "våtyta" som naturligtvis påverkar livsrummet för våtmarks- eller vattenlevande organismer negativt. I sammanhanget bör också beaktas att företaget innebär att man måste hålla förbindelserna mellan dammarna fria i större utsträckning än hittills för att vattengenomströmningen skall bli den riktiga och för att fiskens gång i bäcken skall underlättas.

Genom att en förbindelsefåra grävs mellan den nordvästra och den sydvästra dammen kommer en ö att bildas av den nuvarande halvön. Detta ger en ostörd häckningsplats för fåglar.

För den återstående delen av Önnerupsbäcken, en "blindtarm", kommer vattenomsättningen att förändras, vilket gör att bottenfaunans sammansättning förändras. Det bedöms dock att bäcken här har en artfattig bottenfauna och inte har några högre värden i naturvårdssammanhang, eftersom vattnet rinner långsamt och är hårt belastat av näringsämnen. Det finns risk för en ökad igenväxning. Från hygienisk synpunkt såsom lukt och bakterier bedöms denna del inte orsaka några olägenheter, då vattnet tidvis kommer att bytas ut i samband med vattenståndsförändringar i Höje å. I mindre omfattning kommer blindtarmen att fungera som en närsaltsfälla och ett vattenmagasin för Höje å.

För friluftslivets del förutses ingen negativ inverkan. Gångbroar (spänger) kommer att sättas upp över det nygrävda tillflödet och utflödet för att möjliggöra passage runt dammarna. Dessa spänger kommer att ges en bredd som tillåter passage med rullstol.

2.3.5 Rådighet

Sökanden, Lunds kommun, äger den fastighet på vilken dammarna är belägna, Lilla Habo 1:6. Habo Golf AB, som äger grannfastigheten i norr Stora Habo 1:6, har lämnat medgivande till de sökta åtgärderna.

2.3.6 Kostnader och nytta

Kostnaderna beräknas till 120 000 kr jämte mervärdesskatt. Nyttan av företaget är dels minskade transporter av näringsämnen till Öresund och dels ökat rekreationsvärde. Kvävereduktionen beräknas som ovan nämnts till 5,6 ton kväve per år. Marginalkostnaden för utbyggnad av de kommunala reningsverkens kvävereduktion från 25 till 50 % uppgår till cirka 50 kr/kg kväve. En sådan kostnad överfört till detta projekt ger en besparing om cirka 200 000 kr. Området runt dammarna kommer att göras mer tillgängligt än hittills för det rörliga friluftslivet. Nyttan av det ökade rekreationsvärdet kan inte värderas i pengar.

2.3.7 Verkställighetsförordnande

Till stöd för yrkandet om verkställighetsförordnande återopas att grävningsarbetet bör utföras under den period under våren då det är låg vattenföring i Önnerupsbäcken.

3 MOTSTÅENDE INTRESSEN

3.1 Allmänt

Kammarkollegiet har inte fört talan för bevakande av det allmännas rätt och intressen i målet.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har i yttrande den 8 februari 1995 anfört bl.a. följande.

Vattenföretaget strider inte mot några planbestämmelser för området. För övrigt gäller, som också sägs i ansökan, förordnanden enligt 19 § naturvårdslagen, strandskydd enligt 15 § samma lag samt att området ingår i det område av riksintresse för naturvården. Länsstyrelsen stöder fullt ut olika insatser för att minska växtnäringens utflödet till sjöar, vattendrag och havet. Föreliggande projektförslag ingående i Höjeåplanen kan antas ge god effekt på både kväve och fosfor i vattendraget.

Vid huvudförhandlingen har länsstyrelsen frånfällt vissa invändningar som tagit sikte på en alltför stor genomströmning av vatten genom dammarna och skyddsaspekter beträffande fisket. Länsstyrelsens slutliga inställning beträffande fiskefrågor redovisas därför nedan i avsnitt 3.2.

Lomma kommun har inte yttrat sig.

Habo Golf AB, ägare till fastigheten Habo Stora 1:6, har medgivit att företaget utförs. Bolaget har därvid förutsatt att sökanden åläggs att ensam svara för underhållet av den del av Önnerupsbäcken som avskärs genom den föreslagna utfyllnaden.

1899 års dikningsföretag har anfört, att detta inte har något intresse i nyssnämnda, avskurna del av Önnerupsbäcken och begär att bli befriad från underhållsskyldigheten av denna del.

Sökanden har härtill anfört följande. Genom att Önnerupsbäcken "flyttas" kommer ansvaret för den nu diskuterade delen av vattendraget att återfalla till fastighetsägarna. I gällande plan för området slås fast, att det skall finnas öppna vattenytor här. Lunds kommun såsom sökande åtar sig underhållet av vattendraget för att uppfylla planens villkor.

3.2 Fiskefrågor

Fiskeriverket har i erinringsskrift begärt, att inflödet i dammarna skall kunna stängas av genom galler och minst halva vattenflödet i samband med avstängningen skall ledas i den gamla bäckfåran. Som motivering har verket anfört:

Önnerupsbäcken är ett relativt stort biflöde till Höje å och mynnar i denna ca 3 km från kusten. Bäckan hyser de bästa lek- och uppväxtområdena för laxöring i Höje ås vattensystem. Reproduktionsområden finns på en sträcka av 6 km. Elfisken visar att tätheten av havsöringsungar är utomordentligt god. - Enligt ansökan skall allt vatten från Önnerupsbäcken ledas genom tre dammar. Det är sannolikt att det i dessa utvecklas ett starkt bestånd av gädda. Undersökningar har visat att utvandrande smolt, som tvingas att passera gäddrika biotoper, till stor del fångas av gäddorna. - Havsöringssmolten utvandrar under månaderna april-maj. Under dessa månader skall smolten kunna vandra ut genom Önnerupsbäcken till Höje å utan att passera dammarna. Dessa bör då avskärmas med galler eller annan anordning. Minst halva vattenflödet bör under dessa båda månader gå i den gamla bäckfåran.

Häremot har sökanden genmält: I samband med planeringen och genomförandet av flera damm- och våtmarksprojekt med främsta syfte att minska transporten av näringsämnen i vattendragen mm har vid flera andra tillfällen en intressekonflikt uppstått mellan å ena sidan fiskets intresseorganisationer och länets fiskerimyndighet samt å andra sidan företrädare för den allmänna naturvården eller miljövården. Då farhågorna om dammars och våtmarkers negativa påverkan på öringsmolten utvandring bedömdes vara svagt underbyggda, har sökanden låtit utföra en litteraturstudie över relevanta undersökningar där frågeställningen behandlas. Enligt denna kunskapssammanställning kan konstateras, att det sker stora förluster av smolt vid utvandringen till havet. De största förlusterna sker enligt undersökningarna vid passagen genom sjöar och i vissa fall har man visat att gäddan svarar för en betydande del av förlusten. Det finns emellertid invändningar mot flera av de refererade undersökningarna och framför allt dess tillämpbarhet på mindre dammar likt dem i Habo. Då kunskapen bedöms som otillräcklig för att med säkerhet kunna hävda att det kommer att ske en avsevärd smoltreduktion i dammarna, håller sökanden fast vid det ursprungliga förslaget att leda allt vatten från Önnerupsbäcken genom dammarna. Sökanden tar emellertid på sig att bekosta en undersökning av de eventuella smoltförlusterna i dammarna. Denna undersökning kommer att genomföras av limnologiska avdelningen, Ekologiska institutionen vid Lunds universitet, och planeras till våren 1996. Med hjälp av resultaten från undersökningarna gör länsstyrelsen en bedömning av behovet och eventuellt utförandet av framtida åtgärder för att underlätta för smolten att nå havet. Kommunen gör i målet gällande att det inte uppstår några skador på fisket på grund av de sökta åtgärderna.

Sökanden har i anslutning här till åberopat en skrift Anlagda dammar och våtmarker - ett hot mot utvandrande smolt?, en litteraturstudie av Gerhard Sandell, Terra-Limno Gruppen AB.

Som svar har fiskeriverket anfört: Verket ifrågasätter inte tillåtligheten av det sökta vattenföretaget. Det åberopade studien visar entydigt på skadeinverkan vid passage genom sjöar eller dammar och verifierar de farhågor verket tidigare givit uttryck för. Verket vidhåller därför sitt förslag, nämligen att under tiden 1 april - 31 maj skall dammarna avskärmas med smoltgaller med högst 12 mm spaltvidd eller annan anordning som hindrar smolten att vandra genom dammarna. Minst halva vattenflödet bör under dessa månader gå genom den gamla bäckfåran.

Fiskeriverket har vidare framhållit, att man inte godtar sökandens förslag om en undersökning genom Lunds universitet. I stället föreslås för det fall att de av verket föreslagna skadeförebyggande åtgärderna inte kommer till utförande, att verket förordnas att på sökandens bekostnad undersöka fiskeskadans omfattning för fastställande av skadekompensation enligt 10 kap 5 § vattenlagen.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har vid huvudförhandlingen framhållit, att risken för smolt i dammar synes ligga i befintligheten av medelstora gäddor och gräsväxt i vattnet. Genom att ta bort risken för igenväxning och ordna en rak "väg" genom dammarna i NV-SO riktning torde ett tillräckligt skydd för vandrande smolt föreligga. Länsstyrelsen föreslår därför, att passagen mellan den nordöstra och den sydöstra dammen görs djupare än 1,5 meter och bredare än vad som föreslagits, samt att sökanden åläggs att hålla de intill passagen liggande vattenytorna fria från vass.

Sökanden har godtagit länsstyrelsens nu redovisade förslag och påpekat, att dess bestående av påståenden om skador på fisket grundas bl.a. på att de av länsstyrelsen föreslagna åtgärderna genomförs.

1899 års dikningsföretag har motsatt sig att galler sätts upp i inloppet till dammarna och motiverat detta med att det kommer att föreligga en betydande risk för att gallret sätts igen och vattengenomströmningen hindras.

4 DOMSKÄL

4.1 Rådighet

Sökanden, Lunds kommun, har erforderlig rådighet över vattnet inom det område där företaget skall utföras.

4.2 Tillåtlighet

4.2.1 Lagligförklaring

Habo dammar har uppstått genom att lera brutits till djup under grundvattennivån och vattenfyllets på naturlig väg. Dammarna har därefter legat oanvända sedan slutet av 1950-talet. Visst fiske har kunnat ske, men vissa år har dammarna bottenfrusit och fisken dött av syrebrist. Dammarna är alltså anlagda men har inte tillkommit som vattenföretag. Eftersom de enligt förslaget skall ingå i ett vattenföretag, begärs nu att lagligheten av dem prövas enligt vattenlagen. Tillämplig lag är då den äldre vattenlagen (1918:523), med den lydelsen som gällde vid dammarnas tillkomst.

Dammarna finns utmärkta på plankartor och skall skyddas som en del i Höje å vattensystem. Någon anmärkning har inte riktats mot dammarnas laglighet. Inte heller visar utredningen att dammarna i sitt nuvarande skick föranlett någon olägenhet för allmänna eller enskilda intressen eller att det eljest föreligger något hinder att lagligförklara dem som en vattenanläggning.

Vattendomstolen kan alltså förklara dammarna lagliga.

4.2.2 Företagets tillåtlighet

Under det senaste århundradet har stora vatten- och våtmarker försvunnit i Skåne. De återstående måste användas väl och i välavvägd konkurrens mellan olika intressen. Det sökta företaget är av stor betydelse för viktiga samhällsintressen, särskilt vad gäller miljön. Företaget synes också innebära att dammarna och marken runt dessa utnyttjas på ett rationellt sätt. Från allmänna planeringssynpunkter möter inga hinder och företaget strider inte mot gällande planer för området. Inte heller föreligger något hinder mot företaget med hänsyn till de grundläggande och särskilda hushållningsbestämmelserna i 2 och 3 kap. naturresurslagen.

Företaget berör strandskyddat område men tillgängligheten förändras inte, om de av sökanden föreslagna spängerna byggs och ges en sådan bredd att allmänhetens tillträde till området mellan Höje å och dammarna säkerställs. Som villkor för tillståndet bör därför uppställas ett krav beträffande utförandet och underhållet av dessa spänger.

Vattendomstolen kan inte finna att någon skada eller olägenhet av större betydelse uppkommer för allmänna intressen till följd av vattenföretaget.

Ett vattenföretag får komma till stånd endast om fördelarna från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av företaget. Kostnaderna har beräknats till 120 000 kr medan det är svårt att uppskatta nyttan. Jämförelse har gjorts med vad det skulle kosta att ta reducera lika mycket kväve vid ett konventionellt reningsverk. Härtill kommer de naturvärden som uppstår om dammarna, som nu är nästan igenväxta, röjs upp och hålles i skick. Då det gäller ett vattenföretag av nu aktuell art är det självfallet svårt att uppskatta nyttan av ett natur- och strövområde i pengar. Emellertid torde det stå utom allt tvivel att även möjligheten att kunna utnyttja ett område för naturupplevelser och strövande har ett ekonomiskt värde. Detta gäller särskilt i ett fall som detta där det är fråga om ett närnaturområde intill en storstad.

Även om en jämförelse av de angivna storheterna är svår att göra, måste en samhällsekonomisk bedömning som skall göras enligt 3 kap 4 § vattenlagen, enligt domstolens mening leda till att det nu sökta vattenföretaget befinns ekonomiskt tillåtligt.

Sammanfattningsvis finner alltså vattendomstolen att det sökta vattenföretaget inte strider mot hindersbestämmelserna i 3 kap. 1-4 §§ vattenlagen. Kommunens yrkanden i målet kan därför bifallas.

4.3 Motstående intressen

I målet står mot varandra behovet av att rena vatten från närsalter och speciellt reducering kväve före utloppet i havet och behovet att bereda så säker väg som möjligt för utvandrande smolt. Sökanden har inte tillräckligt tydligt redovisat hur stor påverkan på det förstnämnda intresset som skulle uppstå, om man under två månader avleder minst hälften av vattenmängden genom den gamla bäckfåran runt dammarna. Inte heller har redovisats effekten av ett genomsläpp av smolt genom dammarna under den aktuella tiden. För domstolen står det klart att en betydande försämring skulle uppstå i denitrifieringsprocessen om vatten under så lång tid som två månader på våren, då utsköljning av gödselämnen torde ske i stor omfattning, skulle i den angivna omfattningen passera förbi dammarna. Det hänsynstagande till fisket som fiskeriverket föreslår skulle å andra sidan

förorsaka störningar för vattenföringen, för vilken 1899 års dikningsföretag har ett ansvar, genom en betydande risk för igensättning av smoltgaller. Vattendomstolen finner inte visat, att fiskeriverket har fel i sina antaganden, att smoltvandringen kan skadas av rovfisk i dammarna. Å andra sidan är den saken inte heller utredd. Med hänsyn till det sagda kan enligt vattendomstolens mening verkningarna av det sökta företaget inte med tillräcklig grad av säkerhet förutses. Frågan om ersättning och den om särskilda åtgärder till skydd för fisket bör därför med stöd av 13 kap 49 § vattenlagen skjutas upp.

Sökanden har godtagit länsstyrelsens förslag hur genomströmningen i de två stora dammarna, den nordöstra och den sydöstra, bör anordnas. Detta innebär att en fåra hålls öppen med tillräckligt djup och fri från sådan växtlighet, vari gäddor brukar stå. Denna lösning innebär att galler för smolt inte erfordras, vilket tillgodoser sökandens och dikningsföretagets intressen. Den förefaller också vara godtagbar för fiskeintressena, låt vara att vissa ersättningsgilla skador kan komma att uppstå samtidigt som den biologiska mångfalden prioriteras. Vattendomstolen finner vid en avvägning mellan sökandens och motstående intressen med stöd av 3 kap 7 § vattenlagen, att det sökta företaget bör få utföras i enlighet med förslaget på det sätt som anges i domslutet.

Som komplettering till villkor med det innehåll som förutsätts i föregående stycke skall meddelas bestämmelser om provotid mm. Sökanden har förklarat, att man har för avsikt att låta utföra undersökningar genom limnologiska institutionen vid Lunds universitet. Vattendomstolen anser, att sökanden bör beredas tillfälle att under några säsonger efter företagets utförande göra dessa undersökningar, vilka skall presenteras då målet återupptas för avgörande av de uppskjutna frågorna. Anledning saknas att dessförinnan förordna Fiskeriverket att som sakkunnig göra liknande undersökningar. Vattendomstolen skall ta upp frågan på nytt efter anmälan av sökanden. Denna skall göras senast den 1 januari 2001.

I detta sammanhang bör också kommenteras en fråga som länsstyrelsen ursprungligen tog upp i sina erinringar, nämligen risken för en för kraftig genomströmning genom dammarna under högvattentid, vilket bl.a. skulle medföra en ursköljning av sedimenterade produkter ur dammarna. Vattendomstolen finner, att en sådan ursköljning - om den skulle inträffa - inte påverkar de allmänna eller enskilda intressen som skall bevakas i ett vattenmål utan ligger inom sökandens egen intressesfär. Domstolen lämnar synpunkterna utan avseende.

4.4 Underhåll av vattenanläggningar

Den del av den nuvarande Önnerupsbäcken som stängs av vid det kommande inloppet i dammarna skall med hänsyn gällande plan och övriga allmänna ointresse behållas som en öppen vattenyta. 1899 års dikningsföretag har förklarat, att detta inte har något intresse att ansvara härför, då dess uppgift kommer att vara att se till att vatten kan passera genom dammarna. Sedan ägaren till mark på den norra stranden, golfklubben, förklarat att den inte heller har intresse av att underhålla bäckfåran, har kommunen åtagit sig att sköta den.

Vattendomstolen anser det med hänsyn till medgivandet vara riktigt att ålägga sökanden i målet att underhålla den angivna delen av bäckfåran så att en öppen vattenspegel finns däri mellan dämnet och utloppet i Höje å.

I avsnitt 4.3 har diskuterats hur genomströmningen av vatten i dammarna skall anordnas. Det blir därvid av vikt att sökanden inte bara åläggs att ordna detta på det angivna sättet utan också att sökanden sköter underhållet därav. För att i görligaste mån undvika gäddornas predation av smolt, uppställer vattendomstolen ett villkor med åläggande för sökanden att sköta detta underhåll, även så att dikningsföretagets intressen tillgodoses.

4.5 Verkställighetstillstånd

Sökanden har betonat behovet av att vidta de sökta åtgärderna så snabbt som möjligt och att det är faktiskt möjligt att göra arbetena under vintern. Även länsstyrelsen har betonat behovet av snabba åtgärder.

Vad som anförts utgör enligt vattendomstolens mening inte tillräckliga skäl för ett tillstånd att inte behöva avvakta en lagakraftvunnen dom.

4.6 Arbetstid

Vattendomstolen finner den föreslagna arbetstiden, 5 år, väl avvägd.

4.7 Oförutsedd skada och omprövning av villkor

Med beaktande av de undersökningar för fisket som skall utföras och av att andra skador än fiskeskador kan uppstå, bör den i 15 kap 17 § vattenlagen angivna tiden lämpligen bestämmas till föreslagna 10 år.

Vattendomstolen godtar vidare sökandens förslag, att tiden för omprövning av villkoren bestäms till 10 år.

HUR MAN ÖVERKLAGAR se bilaga (Dv 950)

Överklagande senast den 20 februari 1996

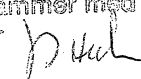
På vattendomstolens vägnar

A Palm

Denna dom har beslutats av lagmannen Anders Palm och fastighetsrådet Bertil Norén samt nämndemännen John Lagerwall och Bo Lindblom.

Enhälligt

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Kopian överensstämmer med
originalot, betygar

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Om Ni är missnöjd med domen kan Ni överklaga den till vattenöverdomstolen, Svea hovrätt. Detta gör Ni genom att skriva ett överklagande som Ni skickar till vattendomsstolen. Vad överklagandet skall innehålla framgår under ÖVERKLAGANDETS INNEHÅLL nedan.

Överklagandet måste ha inkommit till vattendomsstolen inom fyra veckor från domens datum. Senaste dag för överklagande finns normalt angiven i slutet av domen.

Anslutningsöverklagande

Om Er motpart har överklagat domen kan också Ni överklaga den till vattenöverdomstolen, även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut (s.k. anslutningsöverklagande). Ni skall också i detta fall skicka anslutningsöverklagandet till vattendomsstolen.

Anslutningsöverklagandet måste ha kommit in till vattendomsstolen inom två veckor från den senaste dag för överklagande som normalt finns angiven i slutet av domen.

Om det första överklagandet förfaller eller återkallas kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

ÖVERKLAGANDETS INNEHÅLL

I överklagandet skall anges

1. att det riktar sig till vattenöverdomstolen
2. parternas namn och hemvist och om möjligt deras postadress, yrke, personnummer och telefonnummer, varvid parterna benämns klaganden respektive motpart,
3. den överklagade domen med angivande av vattendomsstolens namn (tingsrättens namn) samt dag och nummer för domen,
4. den ändring som yrkas i vattendomsstolens dom,
5. grunderna (skälen) för ändringsyrkandet, samt
6. de bevis som åberopas.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas inte lagts fram tidigare skall i mål där förlikning om saken är tillåten klaganden förklara anledningen till varför omständigheten eller beviset inte åberopats i vattendomsstolen. Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare skall ges in samtidigt med överklagandet.

OBSERVERA

1. Överklagandet skall alltså vara riktat till vattenöverdomstolen men lämnas eller skickas till vattendomsstolen. Om handlingarna skickas med posten skall det ske i fullständigt frakterad försändelse.
2. Till överklagandet skall bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motparter i målet. Har inte part bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på partens bekostnad.
3. Ytterligare upplysningar lämnas av vattendomsstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

